

Totes les nostres festes, i les de Nadal no en són una excepció, amaguen darrere el seu ritual reminiscències de creences i costums antics. Les cançons, el foc, l'«arguinaldo», els menjars... i el culte al sol, que apareix i reapareix, amagat entre els símbols.

El gall, element clau de les festes, anuncia la llum

El sol també naix pel Nadal

Una nadala valenciana antiga diu: «Glòria en lo cel, / pau en la terra; / la llum del món / ací s'encerra.» I té raó. El 25 de desembre va de glòries de cel i de llums de món.

El nostre cançoner nadalenc segueix donant-nos en pistes. És ple d'insinuacions: «ahui naix lo Rei Universal», «a qui el cel i la terra adora»; «i relluïa com una estrella; la seua boca era una perla»; «tot lo món alegre cante, que ha nascut el rei del Cel». Sense dir-ho s'endevina: el naixement del Sol.

En molt diverses contrades del nostre àmbit cultural, la nit de Nadal es feien fogueres, i en alguns llocs, davant de les esglésies. Encara, al poble d'Agost (l'Alacanti), durant els tres dies de Nadal, de nit, tres parelles dansen al voltant d'una foguera. Altres pobles del país canten el «dissabte de Nadal» amb

torxes, aixames, xameles, maixelles o garbes enceses.

A Planes de la Baronia (el Comtat), amb soroll de caragols marins —música per allunyar els mals esperits que podrien desbaratar la festa—, es peguen, tres nits seguides, voltes al poble, amb els garbons d'espígol encesos —espígol sagrat, purificador contra mals esperits, passes i epidèmies—; el ritual es completa fent descriure cercles en forma de roda de focs d'artifici i tirant les garbes cap al cel, com coets voladors: el Sol és circular i, en tirar la garba cap a dalt, potser es volia, inconscientment, abastar de foc al Sol. En molts altres pobles han demanat els xiquets les «estrenes» amb aquest tipus de torxes. I cal recordar que el foc ha estat el vicari del sol a la terra.

I del foc de la tribu, al foc de la llar. La «Nit de Maitines», una bona fogata presideix, als nostres

pobles, la celebració familiar. Al llarg de l'any s'ha guardat el tronc més sobreg, les ascles més grans, les millors branques. La família envolta el foc; els més vells —els «presbïters»—, més prop. Un ritual casolà, però ritual al cap i a la fi, i a més, emotiu, màgic, sagrat. El tió de Nadal. Un tió, que, de vegades, aplega carregat de regals, com els que porta l'arbre anglosaxó nadalenc, com els que es feien als xiquets romans per aquestes dates amb motiu de les Saturnals.

I nosaltres, encara, fem menjarots, acaptes d'estrenes, «arguinaldo», intercanvis de regals i, en felicitar-nos amb el «d'avui a l'any que ve», ens augurem futures ventures i dies fastos. Encara es canta el «done'm l'arguirlando, senyora». Com sempre, hi ha qui la paga: «Diu el gall / el dia de Nadal: / —Jo estic mal./Diu la

gallina, / —Jo estic lloça, a mi no em toca». El dinar més copiós i ric de l'any: «Polles, pollastres, cabrits, / coloms, capons i gallines, / torrons, panses i confits, / pastissets i coques fines.»

Naturalment, els abusos gastronòmics sempre solen venir de la mateixa banda, com diu una nadalenca de la Vall d'Albaida: «Esta nit fa bona nit, / i demà serà Nadal: / uns tindran arròs amb tito, / i uns altres mal de queixal.»

A banda les recialles saturnals, festes que se celebren del 17 al 21, la nit del 24 al 25 naixia el Sol. Aquesta ha estat la creença de moltes i antigues cultures que ens han precedit en el viure, a la nostra Mediterrània. El solstici d'hivern fou una festa molt important dels vells pobles.

Els pagans i els primers cristians deuriem estimar tant les festes solsticials del naixement del Sol, que l'any 354 l'Església es veié obligada a superposar-hi el seu «Nadal»; no va poder profanar-la. Va col·locar el «naximent» de Crist da-

CANVIEM DE MARXA AQUEST NADAL A

Zona
Blau

CAFÈ-GALERIA
LLIBRES

Exposició I:

Obres de:

- Just Quadrado.
- Antoni Miró.
- Gilmartín.
- Ximo.
- Ferran Codoñer.
- Enric Banyuls.
- Josep Azorín.
- Piqueras.
- Llorens Piza.
- Peter Tiederman.
- Antonio del Caz.
- Chuti.
- Ramon Molina.
- Alberola.
- Ricard Rubio.
- Lourdes Fornés.

Pintor Vicente López, 21
Silla. L'Horta Sud
Tel. 120 38 93

Costums

El Sol, la glòria del cel

mund del del Sol, malgrat l'opinió de sants barons, com Climent d'Alexandria, que preferien el 19 d'abril o els darrers dies de març. En el fons hi havia una lluita entre fer de Crist una divinitat solar o llunar, qüestió, així mateix, relacionada amb el calendari llunar o solar.

Del relat evangèlic també es dedueix que el naixement *històric* de Jesús es va produir cap a l'estiu; en cas contrari, els pastors no haurien dormit al ras, esperant el «gloria in excelsis Deo». Sembla, per tant, que va guanyar la tesi solar. I fins i tot la litúrgia recull un símbol solar: el gall. La més solemne celebració nadalenca és la «Missa del Gall», és a dir, la que se celebrava en *naïxer* el dia, després de cançons, cerimònies i dramatitzacions dintre d'aquelles cases comunals que foren les esglésies, passant una nit al recinte sagrat, en espera de l'eixida del sol, justament el dia del seu naixement.

El gall, emblema nacional de la França, on regnà el «roi Soleil», divideix els regnes de la Lluna i del Sol, anuncia la llum

que ens ve; els ous, que engendra amb la gallina, comprenen el món macrocòsmic i el microcòsmic, per la qual cosa diversos pobles li atribuïen un important paper en els rituals matrimonials, com a au de la fecunditat.

El *naixement* del Sol és un fet evident per a la nostra cultura popular: «Per Nadal, un pas de pardal.» És a dir, el sol, que ha declinat fins aquest moment, insinua la recuperació del seu poder: els dies comencen a allargar-se, el sol inicia el renaixement; per tant, es disposa a donar vida, a fer germinar les llavors —el blat— sembrades mesos abans; i engendra l'esperança d'una collita bona, i això és font d'alegria i de vida; i tot el seu procés serà determinat pel sol.

Per tot açò, pobles i ciutats es deixaran sorprendre avui, com ahir i despúshir, per una insistent i, malgrat tot, sorprenent, novetat: la festa ancestral de la naixença del Sol, la «llum del món», la glòria del cel, a qui el Cel i la Terra adoren», de qui s'ompli de pau, alegria i de glòria, el cel i la terra, l'esfera i la mar.